

Баранівський В. Ф., доктор філософських наук, професор, провідний науковий співробітник кафедри суспільних наук НУОУ імені Івана Черняхівського (м. Київ)

Баранівський В. В., кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільних наук, Міжрегіональна Академія управління персоналом (м. Київ)

ФЕНОМЕН ГЕРОЇЗМУ У ВІТЧИЗНЯНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ, ОСВІТНІЙ ТА ВІЙСЬКОВІЙ ПРАКТИЦІ

Об'єктивний процес становлення та розвитку української держави, проблеми та чинники, що визначають та стримують цей процес обумовили потребу звернутися та проаналізувати стан героїзму в українському суспільстві, як важливого духовного, психологічного чинника сталості та могутності України. Проаналізовані джерельна база, окремі історичні сторінки та сучасний стан героїзму українців. Значна увага приділена висвітленню ролі патріотизму, національно-патріотичного виховання в процесі героїзації молоді, українського війська.

Ключові слова: Україна, Батьківщина, українське суспільство, держава, українське військо, героїзм, патріотизм, ідеологія, ЗМІ, сім'я, школа, релігія.

Объективный процесс становления и развития украинского государства, проблемы и факторы, которые определяют и сдерживают этот процесс, обусловили необходимость обратиться и проанализировать состояние героизма в украинском обществе, как важного духовного, психологического фактора стабильности и могущества Украины. Проанализированы научная база, отдельные исторические страницы и современное состояние героизма украинцев. Значительное внимание уделено освещению роли патриотизма, национально-патриотического воспитания в процессе героизации молодежи, украинского войска.

Ключевые слова: Украина, Родина, украинское общество, государство, украинское войско, героизм, патриотизм, идеология, СМИ, семья, школа, религия.

Постановка проблеми та її актуальність. Однією з найактуальніших проблем сьогодення, що потребує соціально-філософського осмислення є феномен героїзму. До сьогоднішнього дня смислове навантаження поняття «героїзм» та похідних від нього залишається невизначеним остаточно і сприймається суспільством неоднозначно: від негативного відхилення до найвищого суспільного піднесення. В певних державних, наукових та навчальних закладах України, нажаль, відсутнє необхідне розуміння значення патріотичного та національно-патріотичного виховання як чинника героїзації нації в умовах агресії. Саме тому проблема героїзму потребує детального та всебічного вивчення.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить, що проблема героїзму має певну історію дослідження, що в межах європейського контексту починається ще з античної доби та продовжується у філософії Середньовіччя, Відродження, Нового та Новітнього часу

Специфіка формування феномену героїзму на українських теренах виявляється в працях Г. Сковороди (Священний героїзм), М. Грушевського (народний герой), П. Юркевича (героїзм «сердечного поклику»). Національна складова української героїчної

традиції окреслена в працях О. Кульчицького, Д. Донцова, В. Липинського. Філософські аспекти українського літературного дискурсу героїзму з акцентом на національний героїзм та боротьбу за свободу представлені у творчості Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, П. Куліша тощо.

Героїзм сьогодні означає: бути іншим, кращим, патріотичним, чесним, порядним і розважливим в ім'я вищих ідеалів. Саме в такій парадигмі героїчного містяться розмисли В. Табачковського, В. Малахова, С. Кримського (героїзм як важлива складова свободи особистості), В. Алещенка та В. Баранівського (національно-патріотичне виховання воїнів як чинник героїзму), В. Микольченко (філософсько-соціологічний аналіз героїзму), О. Хміляра (психологічні засади героїчного вчинку).

Мета статті проаналізувати феномен героїзму у соціокультурній практиці, висвітлити роль патріотизму та чинників, що впливають на формування героїзму; показати особливості формування героїзму в сучасному українському війську.

Виклад основного матеріалу. Кожне суспільство потребує гармонії та стабільності, які ґрунтуються на моральних та етичних нормах і цінностях. Носіями

даних норм є особистості з високоморальною поведінкою, серед яких чільне місце займають герої. Героїчна особистість представляє собою досконалу в духовному сенсі людину, що є прикладом для сучасників, прийдешніх поколінь. Герой потрібен як приклад добра, відваги, сміливості та позитивних цінностей.

Сучасне суспільство потребує відродження справжнього героїзму, який поєднує в собі розум, любов до ближнього та духовну велич особистості. Визначення сутності феномену героїзму, його основних типів та видів, об'єктивних і суб'єктивних причин дає можливість визначити стратегію формування позитивного образу героя у вітчизняному соціокультурному просторі.

Кожний етап розвитку українського суспільства дає приклади героїв, які формувалися під впливом історичних, культурних, ментальних особливостей. Нині масовий героїзм проявляють українські воїни, добровольці, волонтери, прості громадяни, котрі мужньо відстоюють інтереси України на її східних кордонах.

Піднесення героя, позиціонування його як ідеалу для стратегії побудови суспільства завжди тісно пов'язувалася з ідеологією. Остання традиційно визначається як «...система форм суспільної свідомості, котра виступає як спеціально визначена форма духовного життя» [7, с. 247].

У ХХ ст. ідеологічна складова виконувала важливу роль у створенні образу героя, його піднесенню в очах суспільства (герої Української повстанської армії, герої Радянської армії, герої тилу, герої космосу тощо.). Часто ґрунтуючись на компонентах ідеології створювалися «штучні» герої, покликані підняти бойовий, трудовий та громадянський дух народу (Стаханов тощо).

Сьогодні поняття «герой» часто замінюється більш сучасними та зрозумілими «кумир», «легенда», «зірка». Всі вони наділяються героїчними якостями, але в більшості випадків не мають до героїзму жодного відношення, а інколи створюються штучно.

Героїчний поступок в ім'я свого народу, Батьківщини може здійснити тільки патріотична людина. Зауважимо, що «патріотизм – любов до Вітчизни, тобто країни, міста, місця, де народився, спільноти індивідів, які мешкають на одній землі, єдині у своїх культурних прив'язаностях і в прагненнях захищати свою цінність» [8, с. 29]. Під патріотизмом розуміють любов до

свого народу, до своєї держави. Важливою якістю українського патріотизму мусить стати турбота про благо народу, сприяння становленню й утвердженню України як правової демократичної соціальної держави, готовність відстоювати належність Батьківщини. В основу патріотичного й духовно-етичного виховання молоді повинні бути покладені національна свідомість та усвідомлення беззаперечної цінності своєї Батьківщини.

Патріотизм – це ціннісне відображення в свідомості людини ставлення до Батьківщини, що виражається в соціальній активності та цілеспрямованій діяльності задля її блага. У такому розумінні патріотизм як соціокультурна цінність виступає в якості найважливішого компонента формування української нації. Вітчизна є соціокультурною основою і об'єктом патріотизму. Особистість, що реалізується в контексті суспільних відносин є основним суб'єктом патріотизму. Патріотизм виступає в єдності духовної, громадянської і соціальної активності особистості, соціальної групи, спільноти, що усвідомлює свій нероздільний зв'язок з Вітчизною, реалізує соціокультурну значимість Вітчизни у своїй діяльності [3, с.206].

В контексті військової діяльності слід зазначити, що патріотизм як ціннісна моральна якість є запорукою високого морального духу особового складу Збройних Сил України та важливою складовою бойової готовності та боєздатності військ (сил). Моральний дух - це духовна готовність і здібність військовослужбовців переносити випробування війни (бойових дій), труднощі військової служби, досягати перемог над ворогом заради національних ідеалів, на благо Вітчизни та народу України.

Взаємопов'язаними сторонами морального духу військ (сил) є морально-психологічний потенціал і морально-психологічний стан особового складу, на які впливає безліч об'єктивних та суб'єктивних факторів. Але особливої ваги в процесі підняття морального духу військовослужбовців відіграє система військово-патріотичного виховання. Організація процесу патріотичного виховання військовослужбовців – є складовою ідеологічної роботи в Збройних Силах України та одним з провідних завдань органів по роботі з особовим складом Збройних Сил України та системи військової освіти і науки [1, с. 124-142].

Сьогодні патріотизм розцінюється як одна з найважливіших цінностей, що інтегрує соціальний, духовно-моральний, ідеологічний, воєнно-історичний і інші компоненти української державності. Необхідність посилення патріотичного виховання військовослужбовців обумовлюється становленням державної політики в сфері ідеології, зміною ціннісних орієнтирів суспільства, складною військово-політичною ситуацією та, особливо, воєнною агресією з боку Росії.

Протиріччя між високими вимогами щодо формування патріотизму в особового складу, що містяться в законах України, керівних документах Міністерства оборони України з одного боку, і низький рівень патріотичного виховання громадян, з іншого – вимагають створення ефективної системи цілеспрямованої діяльності органів державної влади, військового управління, інших соціальних інститутів щодо формування у них патріотичної свідомості, почуття любові до Батьківщини, готовності до виконання громадянського та конституційного обов'язку щодо захисту незалежності й національних інтересів України.

У відношенні до Батьківщини людина ідентифікується як громадянин. Раціональний рівень патріотизму неможливий без усвідомлення національних інтересів. Національний інтерес виражає активне ставлення громадянина до своєї Батьківщини, що виражається в патріотичній діяльності. У кожного громадянина є свої потреби, інтереси, але їх успішна реалізація неможлива у відриві від реалізації національних інтересів.

Унікальність патріотизму полягає в тому, що він “перетворює” громадян від байдужих до державних проблем людей на активних особистостей, для яких служіння своїй батьківщині є внутрішньою потребою, сенсом життя. Саме воно висуває завдання, розв'язання яких неможливо без наявності людей, що борються за збереження єдиної й потужної української держави, за її краще майбутнє. Вставши на військову службу і урочисто давши клятву народу України воїн завжди має бути вірним і відданим йому, сумлінно і чесно виконувати військовий обов'язок, накази командирів, неухильно дотримуватись Конституції і законів України, зберігати державну і військову таємницю, захищати українську державу,

непохитно стояти на сторожі її свободи і незалежності[1, с.128-129].

Основа сучасної армії - це не тільки озброєння, при всій його важливості, а, насамперед, офіцери, сержанти і солдати, їх патріотизм, готовність захищати свою Батьківщину. Почуття патріотизму й сьогодні залишається вищою моральною цінністю й найбільш переконливим змістом служби в армії. Все це лежить в основі й вінчає сучасну військову систему, що змушує говорити про патріотизм як складне і, безумовно, особливе явище.

Патріотизм сьогодні є нагальною потребою і держави, оскільки високий рівень патріотизму населення здатен забезпечити соціально-політичну стабільність та гідне місце країні в цивілізованому світі; і особистості, яка своєю активною любов'ю до Батьківщини прагне досягти взаємної любові від неї з метою створення умов для вільного саморозвитку і збереження індивідуальності; і суспільства, яке зацікавлене в тому, щоб саморозвиток особистості, становлення її патріотичної самосвідомості здійснювався на моральній основі. Дух патріотизму – універсальний моральний ідеал. Він лежить в основі всякої національної військової системи, а якщо ні, то вона не має ніякої цінності. Прояв патріотизму воїна проявляється унікально, тому що має глибоке історичне й соціальне коріння.

Слід зазначити, що патріотизм воїнів має свої особливості. Насамперед у здатності до швидкої мобілізації всіх своїх фізичних і духовних сил у випадку загрози Батьківщині. Про це свідчать історичний досвід нашої країни, допомога різним регіонам при вирішенні завдань ліквідації техногенних катастроф, стихійних лих, героїчні дії воїнів проти російського агресора. Патріотизм воїнів поєднується з їхньою гордістю за свою країну й гідністю при її захисті. Хоча Україна переживає зараз далеко не кращі часи, але її потенційні можливості, а головне настрої і висока відповідальність громадян, зокрема і воїнів ЗС України за долю Батьківщини дозволять подолати тимчасові труднощі.

У вихованні молоді на героїчних ідеалах провідна роль покладається на інститут освіти, який повинен з найвищих його щаблів виховувати дитину на прикладах героїзму. В першу чергу постать вчителя, його особистий приклад та принципи відіграють визначальну роль у вихованні молоді. Взаєморозуміння між вчителем та батьками, їх спільні дії повинні сприяти

розвитку героїчної особистості. Підкреслюючи, що героїчне – це моральне явище, яке має естетичну форму піднесеного, М. Киященко стверджує: «Героїчне не може викликати страх чи жах, воно, як і піднесене, радує, захоплює людину, викликає в неї почуття гордості. Крім того, героїчне пробуджує відчуття вищості над силами природи, надихає на боротьбу, викликає бажання бути активним, сильним» [4, с. 89]. Виховання молоді на гідних героїчних ідеалах надихає суспільство на боротьбу, розвиває відчуття свободи та оптимізму.

Потрібно зазначити, що прищеплення молодому поколінню героїчних ідеалів, його патріотичне виховання повинно сприяти розвитку духовності, вихованню активної соціальної та громадянської позиції особистості, котра чітко пов'язує себе зі своєю вітчизною та народом. «Значення героїзму та патріотизму на початку третього тисячоліття полягає в тому, що вони виступають як міцні мобілізаційні ресурси розвитку особистості, колективу, суспільства і держави, активізують енергію громадян у розв'язанні проблем суспільного та державного розвитку на високу самовіддачу заради досягнення загальної мети – збереження та розвитку державності, прагнення зберегти та сприяти розвитку соціально-економічних, духовних, суспільних ідеалів та цінностей» [2, с. 68].

Герої Крут, битви під Базаром, герої Револуції Гідності та бойових дій з терористами та російськими агресорами – ось ті ідеали, на яких повинно базуватися патріотичне виховання. Національні цінності закладені нашими пращурами та новітні надбання українців є основою патріотизму. І цей процес повинен починатися з раннього дитинства, щоб сформувати у підростаючого покоління належне уявлення про героїчну особистість, подвиг і змінити існуюче хибне, котре сформовано сучасними фільмами, мультфільмами та чужими українцю культурними цінностями. Такі зміни в освіті повинні торкнутися не лише історії, де, нарешті, потрібно приділити увагу правдивим фактам, а не кон'юктурним, а й інших навчальних предметів, що викладаються в цивільних та військових навчальних закладах України.

Патріотизм виступає однією з важливих основ суспільства та призводить до інтеграції та саморозвитку. І тому держава, за допомогою соціальних інститутів, повинна підтримувати та розвивати той високий

рівень патріотизму, який є на сьогодні серед молоді. Ключова роль у даному процесі повинна належати вищим навчальним закладам, що остаточно впливають на формування громадянина, патріота своєї Батьківщини.

Отже, стає очевидною необхідність активізації просвітницької роботи щодо патріотичного виховання, котра має на меті відродження у суспільстві (особливо у молоді) патріотизму як найважливішої духовно-моральної та соціальної цінності. Такий тип виховання повинен бути спрямований на формування та розвиток молодого покоління, яке буде мати важливі соціально значущі якості, здатність проявляти їх у свідомому процесі в інтересах нашого суспільства, в укріпленні та удосконаленні його основ, у тому числі і у тих видах діяльності, котрі пов'язані з його захистом.

Патріотичне виховання повинно базуватися на відповідному комплексі методів, принципів та заходів, спрямованих на піднесення національного духу сучасної молоді. Сьогодні світогляд підростаючого покоління постає фактично «чистим аркушем», котрий необтяжений застарілою радянською ідеологією і є відкритим для формування національних та загальнолюдських пріоритетів. Хоча короткий час незалежності нашої держави вже має серйозні прорахунки у патріотичному вихованні, адже слабка взаємодія між поколіннями та несформованість ідеалів не сприяють героїчному піднесенню молоді. Шанування героїв малої Батьківщини, героїв України є невід'ємною часткою такого виховання, виступає тестом для держави та кожного її громадянина. Виховання у молоді гордості за героїчні діяння предків та сучасників повинно базуватися на відповідних прикладах з давніх давен до сучасності: подвигах дружинників Київської Русі, українського козацтва, Січових стрільців, борців з німецько-фашистськими загарбниками, українськими дисидентами, сучасними борцями за незалежність України тощо.

Одним з ключових осередків формування героїчних якостей є родина. Саме тут відбувається початкова соціалізація та створюються перші уявлення про героїв і героїзм. Ті пріоритети та цінності, що закладаються в родині, і є підґрунтям для подальшого формування героїчної

особистості. «У кожного із нас є Вітчизна, яка починається з чогось маленького, начебто непримітного... з родини» [6, с. 178]. Ідея патріотичного виховання у сім'ї розроблялась В. Сухомлинським та спрямована на прищеплення любові до рідної країни, вірності Батьківщині через участь у громадському житті, причетність до історії і слави свого народу. В сучасних умовах економічної, політичної, духовної кризи в державі, надзвичайно гостро постає проблема відродження української сім'ї та її традицій. «Сім'я—це те первинне середовище, де людина повинна вчитися творити добро. Сім'я щодня, щогодини, доторкається до духовного життя дитини...морально патріотична поведінка людини є плодом тих квіток, які квітнуть у сім'ї» [6, с. 181]. Педагог наголошує на особливому впливі родини на духовно-моральний і громадсько-патріотичний розвиток особистості.

Саме активна участь батьків у вихованні дитини, формуванні її особистості є первинною. Перші приклади та уроки патріотизму дитина отримує в родині, де батьки передають їй свою любов до рідного краю, мови, традицій, історії нашої держави тощо. Конкретні прояви патріотичних почуттів батька і матері мають великий вплив на дитину. Так, кожна родина має свою історію та своїх героїв. Дитина з перших років життя повинна виховуватися в повазі до них, а розмови з батьками формують повагу до минулого, його героїв.

Патріотизм і громадянська свідомість дитини виховується не лише особистим прикладом батьків, а й через спільні заняття: відвідування театру, виставок, заняття спортом, подорожі тощо. Спільні справи та захоплення сприяють міцним зв'язкам між старшим та молодим поколінням, полегшують передачу досвіду, допомагають всебічному успішному вихованню. Таким чином, сім'я є осередком соціалізації дитини, її пошуку свого місця в соціумі та формуванню вільного, патріотичного громадянина держави. В період становлення світогляду дитини, батьки повинні сформуванню почуття відданості родині, друзям, школі, Батьківщині, нації. А приклад не лише батьків, а й старших членів сім'ї, є критерієм соціального досвіду накопиченого поколіннями.

Факторами, що сприяють вихованню патріота є встановлення зв'язку поколінь через родинні реліквії, генеалогічні дерева, сімейні традиції тощо. Людина, яка виростає

з почуттям шани та поваги до своєї сім'ї, не може не шанувати свою малу Батьківщину, державу, націю. А всі члени родини повинні бути самі свідомими громадянами-патріотами своєї країни.

Основним методам виховання патріота в сім'ї є повсякденна спільна діяльність всіх її членів, спільні захоплення, спілкування. Неможливим і неправильним є планове нав'язливе патріотичне виховання. Життя кожної родини є частиною загальнодержавного життя, а єдиний життєвий ритм народу і окремої сім'ї сприяє вихованню громадянина-патріота.

Важливу роль у формуванні та збереженні героїчних ідеалів, особливо на переламному етапі розвитку українського суспільства, відіграє церква.

Більшість церков в Україні притримуються проукраїнської позиції, підтримують цілісність та незалежність української держави, вболівають за її майбутнє (УПЦ Київського патріархату, Українська греко-католицька церква, Українська автокефальна церква та ін.). Водночас, окремі церкви займають по-суті антиукраїнську позицію, підтримують антидержавні, сепаратистські та агресивні сили стосовно України (УПЦ Московського патріархату). Чимало із священнослужителів цієї церкви під час агресії Російської Федерації проти України підтримували агресивні дії росіян та сепаратистів. По-суті ця церква працює на Росію, а не на Україну і це повинні добре усвідомити організатори виховної, ідеологічної роботи як в цивільному так і у військовому середовищі. Особливо відповідально до цього потрібно віднестись при вирішенні питання щодо введення інституту капеланства в Збройних Силах та інших силових структурах. Показовим щодо відношення до героїзму став той факт коли представники УПЦ Московського патріархату на чолі з предстоятелем Онуфрієм не піднялися під час урочистого засідання парламенту, коли Президент України Петро Порошенко зачитував імена героїв України [5].

Одним з найважливіших факторів формування молоді на сучасному етапі розвитку українського суспільства є засоби масової інформації. Тому, серед молоді особливу увагу потрібно приділити популярним ЗМІ (Інтернет, телебачення, періодичні видання). Особливу увагу засоби масової інформації мають приділити просвітницькій роботі, в ході якої молодь

повинна навчитися патріотизму, повазі до героїв, відповідальності за героїчні діяння, гордості за свою Батьківщину. Фільми, передачі, статті спрямовані на висвітлення героїчних подвигів українського народу, героїчних моментів історії і сьогодення, повинні стати предметом обговорення в родині, в школі. Для укріплення патріотичної свідомості українців ЗМІ повинні спрямувати свою діяльність на створення інформаційного продукту спрямованого на розкриття героїзму та патріотизму у різні епохи становлення держави, пошуку та оспівуванню героїв сучасності, збільшенню кола героїв та патріотів країни.

Висновки. Державна стратегія героїко-патріотичного виховання повинна забезпечити активну участь громадян у процесі розбудови країни, усвідомлення

важливості своєї ролі в житті України, її збройному захисті від ворогів. Як зазначено вище, значну роль у цьому процесі відіграють держава, сім'я, заклади освіти, інститут церкви, засоби масової інформації, основним завданням котрих є взаємодія з громадянами задля формування національної самосвідомості, громадянської позиції, патріотизму.

Таким чином, героїко-патріотичне виховання складає одну з важливих основ українського суспільства, сприяє його консолідації та саморозвитку. І саме тому об'єктивно-необхідним є комплексний розвиток національних, патріотичних та героїчних цінностей задля збереження цілісності України, самобутності української культури, майбутнього нашої держави.

Список літератури

1. Актуальні питання ідеології та ідеологічної роботи в українському війську: монографія / [Алещенко В. І., Баранівський В. Ф., Кобзар А. О., Кринець Л. В.]; під заг. Ред. В. Ф. Баранівського – К.: «Золоті ворота», 2014. – 232 с.
2. Выршиков А.Н., Кусманцев М.Б. Служение отечеству как смысл российского патриотизма / А.Н. Выршиков, М.Б. Кусманцев. – Волгоград: НП ипд «Авторское право», 2005. – 119с.
3. Пальчик С.І. Ідеологічні аспекти патріотичного виховання в Збройних Силах України/ Матеріали науково-практичного семінару, (Київ, 14 травня 2013 р.) / Мін-во оборони України. Національний університет оборони України імені Івана Черняховського. – К.: НУОУ, 2013. – с.206,207.
4. Киященко Н.И. Эстетика. Категории. Искусство / Н.И. Киященко. – М., 1965. – 341с.
5. Священники московського патріархату зневажили героїв АТО [електронний ресурс] / – режим доступу : http://24tv.ua/news/shownews.do?svyashheniki_moskovskogo_patriarhatu_znevazhili_geroyiv_ato&objectid=572944
6. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості: вибрані педагогічні твори в 5-и тт. / В.О. Сухомлинський. – К., Радянська школа, 1977. – т.1. – с. 177-184.
7. Шинкарук В.І. Філософський словник / В.І. Шинкарук. – К., 1986. – 629с.
8. Щербань П.М. Національне виховання в сім'ї / П.М. Щербань. – К., Борівітер, 2000. – с. 26-30.

*Baranivskiy V. F., Ph.D., professor
Baranivskiy V. V., associate professor*

PHENOMENON of HEROISM In DOMESTIC SOCIOKULTURAL SPACE, EDUCATIONAL AND MILITARY PRACTICE

Objective becoming and development of the Ukrainian state, problem, and factors which determine and restrain this process stipulated to appeal and analyse consisting of heroism of Ukrainian society, as an important spiritual, psychological factor of constancy and power of Ukraine. A spring base, separate historical pages and modern state of heroism of Ukrainians, is analysed. Considerable attention is spared illumination of role of patriotism, nacional'no-patriotichnogo education, in the process of geroizacii of young people, Ukrainian army. Underline, that today patriotism is considered as one of major values, that integrates social, spiritually moral, ideological, military-historical and other components of the Ukrainian state system. Main factors and mechanisms of forming of heroism are considered in society: state ideology, MASS-MEDIA, monogynopaedium, school, religion. Found out the issues of the day in activity of these factors of influence. Grounded, that geroiko-patriotic education makes one of important bases of the Ukrainian state, it military organization and instrumental in their consolidation and development.

Key words: Ukraine, Motherland, Ukrainian society, state, Ukrainian army, heroism, patriotism, ideology, MASS-MEDIA, monogynopaedium, school, religion